

**ВНЕСОК ПРОФЕСОРІВ МОЖЕЙКА О. М., МИЛОГО В. В.,
НАЗАРЕНКА І. І. В РОЗВИТОК АГРАРНОЇ НАУКИ УКРАЇНИ**

Професор О.М. Можейко відноситься до когорти видатних вчених аграріїв в галузі ґрунтознавства та землеробства які внесли неоцінний вклад в науку України з середини до кінця 20 сторіччя. Беззаперечно, що на формування його поглядів, глибини наукових досліджень та перспективи розвитку аграрної науки внесло наукове оточення.

О.М. Можейко народився 22 лютого 1902 року в м. Мінську у родині службовця. Поступив у Білоруський сільськогосподарський інститут з якого перевівся до Харківського сільськогосподарського інституту.

Наукову діяльність О.М. Можейко розпочав в Українському науково-дослідному інституті агрохімії та ґрунтознавства (тепер Національний центр «Інститут агрохімії і ґрунтознавства» УААН). Він навчався в аспірантурі під керівництвом видатних вчених ґрунтознавців професора Д.Г. Віленського та академіка О.Н. Соколовського. Основним напрямком наукової роботи було вивчення генезису та розробка засобів підвищення родючості солонцевих ґрунтів в Україні. Перші польові дослідження по їх меліорації були закладені на Херсонщині у 1928 році, а з 1934 р. він починає широкі дослідження генезису і засобів окультурення солонцевих комплексів Середньої Наддніпрянщини в Полтавській області, які продовжувалися разом з його учнями більше 30 років. На базі цих досліджень були підготовлені та успішно захищені кандидатська дисертація на тему: «Хлорирование как метод борьбы с корковыми карбонатными солонцами Среднего Приднепровья» (1940 р.) та докторську на тему: «Солонцовые почвы южной части Среднего Приднепровья и их культурное освоение (1964 р.)». Звання професора присвоєно у 1966 році. Продовжуючи наукову роботу, О.М. Можейко розробив основні прийоми хімічної меліорації солонців каштанової зони, керував розробкою прийомів використання для зрошення промислових та господарсько-побутових стічних вод істоків тваринницьких комплексів.

За важливістю та глибиною розробки теоретичних і практичних питань наукові роботи О.М. Можейка стоять поруч з роботами відомих вчених-ґрунтознавців І.М. Антипова-Караєва, В.А. Ковди, Г.С. Гріня, М.В. Орловського, Г.М. Самбура та інших, які продовжувати розвивати ідеї видатних вчених академіків К.К. Гедройця та О.Н. Соколовського.

О.М. Можейко був першим вченим, який запропонував для поліпшення фізичних і фізико-хімічних властивостей солонцевих ґрунтів застосувати гіпс, хлористий кальцій та плантажну оранку.

Професор О.М. Можейко наукову роботу тісно поєднував з педагогічною. З 1931 р. – асистент, а з 1937 р. – доцент кафедри ґрунтознавства Харківського сільськогосподарського інституту. Протягом 12 років працював деканом агрономічного, а 2 роки – заочного факультету. З 1953 по 1974 рр. завідував кафедрою загального та зрошувального землеробства. І з цього часу наукові дослідження більшості викладачів та науковців кафедри землеробства набувають землеробський напрям. Але підґрунтям подальших досліджень

кафедри із землеробської тематики стають знання, накопичені О.М. Можейком і його учнями в галузі ґрунтознавства.

О.М. Можейко ще у 30 року ХХ ст. довів можливість хімічної меліорації солонців при застосуванні плантажної оранки (самомеліорації). Пізніше, на початку 60 років минулого сторіччя плантажна оранка була випробувана О.М. Можейком, Т.К. Воротніком і О.М. Зайцем на степових темно-каштанових солонцюватих ґрунтах півдня України й одержала позитивну оцінку.

Не зважаючи на позитивний результат від застосування плантажної оранки, головну увагу О.М. Можейко приділяв вивченню засобів хімічної меліорації ґрунтів Середньої Надніпрянщини.

Під його керівництвом дослідження з вивчення тривалості післядії прийомів хімічної меліорації продовжував його учень і послідовник О.М. Заяц.

Теоретичні і практичні результати досліджень О.М. Можейка і О.М. Зайця послужили основою для розробки найбільш раціональних способів окультурення солонцевих ґрунтів за допомогою оптимальних доз гіпсу та хлористого кальцію.

Значне місце в наукових дослідженнях О.М. Можейко займали питання вивчення можливості використання мінералізованих ґрунтових вод для зрошення овочевих культур в умовах посушливого півдня України. О.М. Можейко і його учень Т.К. Воротнік розробили класифікацію мінералізованих ґрунтових вод і запропонували метод попередження розсолонцювання ґрунту при використанні цих вод для поливів овочевих культур – метод гіпсування. Продовжуючи дослідження можливості використання міських стічних вод, а потім і стічних вод тваринницьких комплексів О.М. Можейко розробив технічні умови та практичні рекомендації по їх використанню в сільськогосподарському виробництві. Разом із своїми учнями вони вперше розробили режими зрошення основних польових культур в Лівобережному Лісостепу України.

Значний внесок в розробку сучасних засобів контролювання чисельності бур'янів в посівах зернових та технічних культур вніс професор В.В. Милий який закінчив аспірантуру у академіка М.М. Кулішова, а потім працював доцентом, професором, а з 1974 року по 1989 рік завідувачем кафедри землеробства. В своїх наукових дослідженнях під керівництвом професора О.М. Можейка він опирався на глибокі знання з фізіології рослин та фізико-хімічну здатність ґрунтів поглинати діючі речовини гербіцидів. Він одним із перших запропонував визначення залишкової кількості гербіцидів в ґрунті та продукції рослин. Професором В.В. Милим разом з його учнями професором М.С. Кравченко та доцентом Н.І. Бухало вперше була розроблена теорія екологізації застосування хімічних заходів боротьби з бур'янами.

Важливий етап наукової діяльності О.М. Можейка пов'язаний з вивченням генезису і прийомів окультурення дерново-підзолистих оглеєних ґрунтів Передкарпаття. Дослідженнями його учня І.І. Назаренка був вивчений генезис і розроблені методи підвищення родючості цих ґрунтів. Вперше було встановлено, що причиною високої потенціальної кислотності цих ґрунтів є великий вміст, як обмінно вібраних іонів водню, так і обмінного алюмінію.

Виходячи з цього професор О.М. Можейко запропонував для їх хімічної меліорації вносити вапно і фосфоритне борошно половинними нормами 1 раз на 3–4 роки. Ці дослідження, а також вивчення глеєутворювального процесу в ґрунтах при вирощуванню рису на півдні України послужили теоретичною основою для подальших практичних розробок у цьому напрямку. Так, задовго до виникнення й обґрунтування інтенсивної технології вирощування озимої пшениці О.М. Можейко запропонував дробнее внесення азотних добрив на осушених дерново-підзолистих оглеєних ґрунтах Передкарпаття. За результатами десятирічних досліджень у цьому регіоні була захищена одна докторська дисертація І.І. Назаренка і п'ять кандидатських.

Продовженням наукових досліджень О.М. Можейка і І.І. Назаренка в галузі ґрунтознавства стали роботи їх учня і послідовника А.М. Свиридова. Він проводив свої дослідження щодо окультурення опідзолених черноземів Придністров'я протягом 1975–1980 рр. Вивчивши природу опідзолених черноземів Придністров'я А.М. Свиридов розробив і запропонував комплекс прийомів їх окультурення і підвищення родючості. Своїми дослідженнями він установив, що ведучою ланкою в цьому комплексі, яка забезпечує найбільше підвищення врожаю вирощуваних культур, є застосування кальцієвмісних сполук сумісно з якісними органічними добривами. Ним розроблена і технологія підготовки таких добрив шляхом компостування безпідстилкового, напіврідкого гною з низинним торфом і кальцієвмісними речовинами, при якому в компості підвищується співвідношення вуглецю з азотом і зростає вміст активного кальцію, який запобігає втратам органічних речовин та елементів живлення. При цьому підвищується і якість гумусу в ґрунті, оскільки в ньому збільшується кількість гумінових кислот і активної фракції гумусу.

Професор О.М. Можейко заснував наукову школу меліоративного ґрунтознавства та землеробства. Ним підготовлено 3 доктори наук та 24 кандидати наук, які працювали і працюють на кафедрі землеробства та продовжують розвиток наукових основ цієї школи, а кафедрі присвоєно почесне звання імені професора О.М. Можейка.

Професор кафедри
кандидат сільськогосподарських наук, доцент А.М. Свиридов

UDC 631.53.02:633.18-025.26

Ali Saiyad, M.Sc. (Agri) Plant Breeder
Chand of Hybrid Seeds Company, Hyderabad, India
e-mail: chandseed@gmail.com

QUALITY SEED PRODUCTION IN HYBRID RICE

The Aim of Hybrid Rice in India

- i) Development of hybrids with 25-30% higher yield than the best cultivar with stability to attract farmers.
- ii) Standarzation of hybrid seed production technique.